

<https://rp.ll.ui.ac.ir/?lang=fa>

Textual Criticism of Persian Literature

E-ISSN: 2476-3268

Document Type: Research Paper

Vol. 17, Issue 2, No. 66, 2025

Received: 19/01/2025

Accepted: 07/04/2025

An Inquiry into the Conceptualization of Beauty and Ugliness in Golestan Saadi Based on the Stance Theory: A Cognitive-Semantic Approach

Fatemeh Farzi Kakesh

M.A. student of Persian Language and Literature, Payam-e Noor University, Tehran, Iran
siminfarzi60@gmail.com

Mahmood Naghizadeh

Assistant professor of Linguistics, Department of Linguistics, Payam-e Noor University, Tehran, Iran
mahmood_naghizadeh@yahoo.com

Elkhas Veysi

Associate professor of Linguistics, Department of Linguistics, Payam-e Noor University, Tehran, Iran
elkhas@yahoo.com

Abstract

The experience of beauty is a complex perceptual phenomenon that relies on interactional, socio-cultural, and performative aspects of language structured through linguistic expressions. This study employed thematic analysis to explore how beauty and ugliness were conceptualized in Saadi's *Golestan* within the framework of Cognitive Semantics, utilizing Du Bois' (2007) theory of stance. Data were collected by analyzing *Golestan* and identifying relevant expressions and then assessed through 4 strategies: subjectivity and intersubjectivity, conceptual metaphor and imagery, socio-cultural factors, and sensory perception. The findings revealed that many expressions representing beauty (e.g., *Mahpareh*, *Abed Farib*, *Malaek Soorat*) and ugliness (e.g., *Karih Manzar*, *Sakhr al-Jen*, *Qorab*) reflected the dialogic syntax and the religious, literary, and socio-cultural discourses of Saadi's time. Additionally, Saadi employed beauty and ugliness expressions for stance-taking, allowing him to position and evaluate the world both objectively and subjectively. Furthermore, beauty was described through cognitive, emotional, and evaluative expressions rooted in the poet's experiential and emotional content (intersubjectivity). Finally, a significant proportion of beauty and ugliness expressions were perceived through various sensory modalities, including vision (e.g., *Sabz*, *Zard*, *Siah*), olfaction (e.g., *Mordar be Aftab-e Mordad*), gustatory (e.g., *Shirin*, *Torshrooy*, *Talkh*), and auditory (e.g., *Halghon Tayeb al-Ada*). These perceptions were facilitated by cognitive mechanisms, such as conceptual metaphor, metonymy, blended space, hyperbole, and humor.

Keywords: Cognitive Semantics, Stance Theory, Conceptualization, Beauty and Ugliness, Golestan Saadi.

Introduction

Beauty has long been a central theme in literature, poetry, criticism, music, and scholarly inquiry, reflecting humanity's innate curiosity and desire to understand, contemplate, and create aesthetic experiences (Minaya Gomez, 2021). While some researchers consider aesthetic criteria to be universal (Cunningham et al., 1995; Dutton, 2008), others emphasize the influence of linguistic and cultural factors on the conceptualization of beauty and ugliness (Majid & Levinson, 2011; Strauss, 2005). From a cognitive perspective, appreciation of beauty arises from a dynamic interplay between cognition, embodiment, and socio-cultural components (Lakoff & Johnson, 1980). Despite its significance in literature, the role of language in conceptualizing beauty has not been thoroughly explored (Minaya Gomez, 2021). This research aimed to examine the interplay between language and beauty,

*Corresponding author

2476-3268© The Author(s). Published by University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC 4.0 License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

[10.22108/rp.ll.2025.144082.2421](https://doi.org/10.22108/rp.ll.2025.144082.2421)

highlighting its cognitive and linguistic dimensions. Following Minaya Gomez (2019), this article analyzed the concept of beauty in Saadi's *Golestan* through the lenses of perception, cognition, and emotion. In addition to investigating cognitive concepts within the social interactions of language, this paper sought to uncover how speakers negotiated meanings during the evaluation of objects and the process of stance-taking. To achieve these objectives, we utilized Du Bois' stance theory. According to Du Bois (2007), during stance-taking, speakers evaluate objects, position themselves in relation to others, and ultimately align with listeners. In this process, several cognitive mechanisms, such as intersubjectivity, subjectivity, and embodiment, were employed to conceptualize beauty and ugliness in Saadi's *Golestan*.

This study aimed to answer the following questions:

1. How do intersubjectivity and embodiment influence the conceptualization of beauty and ugliness in *Golestan*?
2. What literary and cognitive devices are used to conceptualize beauty and ugliness in *Golestan*?
3. What roles do linguistic and socio-cultural components play in the conceptualization of beauty and ugliness in *Golestan*?
4. Which perceptual senses are used, and in what ways, to conceptualize beauty and ugliness in *Golestan*?

Materials & Methods

This study utilized a thematic analysis method, a qualitative approach focused on identifying, analyzing, and interpreting patterns in textual data (Neuendorf, 2019, p. 212). Consequently, reporting the frequency of each theme was not a primary objective of this research. Data were collected through an analysis of *Golestan*, specifically by extracting words, phrases, and poems that conveyed concepts of beauty and ugliness. The selection of data was based on the presence of terms signifying beauty and ugliness in 6 narratives from the first, second, and fifth chapters.

Research Findings

The findings of this study revealed that expressions of beauty and ugliness in Saadi's *Golestan* were deeply intertwined with the socio-cultural and linguistic context of Saadi's time. Key insights included:

1. Expressions of Beauty and Ugliness: The analysis identified numerous expressions representing beauty (e.g., *Mahpareh*, *Abed Farib*, *Malaek Soorat*) and ugliness (e.g., *Karih Manzar*, *Sakhr al-Jen*, *Qorab*). These expressions exhibited a dialogic syntax and reflected the religious and literary discourses prevalent during Saadi's era.

2. Stance-Taking: Saadi employed beauty-ugliness expressions to articulate both objective and subjective evaluations of the world, effectively using these linguistic tools for stance-taking.

3. Cognitive and Emotional Framework: The descriptions of beauty incorporated cognitive, emotional, and evaluative dimensions, emphasizing the intersubjective experiences of the poet.

4. Sensory Modalities: A significant proportion of beauty and ugliness expressions were perceived through various sensory modalities—visual (e.g., *Sabz*, *Zard*, *Siah*), olfactory (e.g., *Mordar be Aftab-e Mordad*), gustatory (e.g., *Shirin*, *Torshrooy*, *Talkh*), and auditory (e.g., *Halghon Tayeb al-Ada*). This sensory engagement was facilitated through cognitive mechanisms, such as conceptual metaphor, metonymy, blended space, hyperbole, and humor.

Overall, the study underscored the complexity of linguistic expressions in shaping the conceptualization of beauty and ugliness, highlighting the interplay between language, cognition, and socio-cultural factors.

Discussion of Results & Conclusion

In this study, we applied Du Bois' (2007) theory of stance to analyze a literary work. The results indicated that Saadi employed intersubjectivity and embodiment to convey the worldview and societal perspectives of his era. By referencing religious discourse, Saadi used expressions, such as *Malaek Sorat* (angel-faced) and *Halgh-e Davoodi* (David's throat) to conceptualize beauty in terms of a lovely face and a pleasing voice. In this context, he utilized dialogic syntax to position himself and express his emotional stance, whether of love or hatred.

In *Golestan*, Saadi employed various cognitive mechanisms to conceptualize beauty and ugliness, including cognitive metaphor and metonymy, blended space, simile, hyperbole, imagery, and humor.

Regarding sensory perception in the conceptualization of beauty and ugliness, it is noteworthy that most expressions were derived from the visual domain. However, there were also expressions related to gustatory, olfactory, tactile, and auditory experiences.

This study built on previous research in the socio-cognitive domain, emphasizing language use as a social act and viewing linguistic expressions as tools for the cognitive, evaluative, and affective description of the surrounding world. The findings highlighted concepts, such as intersubjectivity and stance-taking, underscoring the social and communicative aspects of language. Consequently, this study contrasted sharply with traditional approaches that regarded metaphor merely as a literary device and early cognitive approaches that considered metaphor solely as a mental mapping between source and target domains.

متن‌شناسی ادب فارسی

سال هفدهم، شماره دوم (پیاپی ۶۶)، ۱۴۰۴، ص ۴۱-۵۸

تاریخ وصول: ۱۴۰۳/۱۰/۳۰، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱/۱۸

مقاله پژوهشی

بررسی شناختی شیوه مفهوم‌سازی زشتی و زیبایی در گلستان سعدی با بهره‌مندی از نظریه موضع

فاطمه فرضی کاکش، دانشجوی کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

siminfarzi60@gmail.com

محمود نقی‌زاده * ، استادیار گروه زبان‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

mahmood_naghizadeh@yahoo.com

الخاص ویسی، دانشیار گروه زبان‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

elkhas@yahoo.com

چکیده

تجربه زیبایی، پدیده‌ای پیچیده و مربوط به ادراک حسی است که تحت تأثیر مؤلفه‌های ارتباطی، فرهنگی - اجتماعی و کنشی زبان مفهوم‌سازی شده، در قالب عبارت‌های زبانی ساختاری می‌شود. تحقیق حاضر به شیوه تحلیل مضمون و با هدف بررسی چگونگی مفهوم‌سازی زیبایی و زشتی در گلستان سعدی در چهارچوب معناشناسی شناختی و با بهره‌مندی از نظریه موضع دو بوا (Du Bois, 2007) شده است. داده‌ها با مطالعه گلستان سعدی و یادداشت‌برداری از عبارت‌های بیان‌کننده زیبایی و زشتی جمع‌آوری و بر مبنای مؤلفه‌های ذهنیت و بیناذهنیت، استعاره و تصویرسازی، عناصر فرهنگی - اجتماعی و ادراک حسی تحلیل شده است. نتایج نشان می‌دهد که بسیاری از عبارت‌های بیان‌کننده زیبایی (مه‌پاره، عابدفریب، ملائک‌صورت) و زشتی (کریه‌منظر، صخره الجن، غراب) در گلستان برگرفته از بازتولید گفتمان مذهبی، ادبی و اجتماعی - فرهنگی عصر سعدی بوده است. سعدی با به‌کارگیری این عبارت‌ها، ضمن بیان ارزیابی عینی و ذهنی خود، به جبهه‌گیری و بیان موضع نیز پرداخته است. به علاوه، توصیف زیبایی و زشتی از جنبه شناختی، عاطفی و ارزشی از طریق فرایند بیناذهنیت محقق شده است. در ضمن، بخش عمده‌ای از مفهوم‌سازی زیبایی و زشتی از مجرای حس بینایی (سبز، زرد و سیاه)، بویایی (مردار به آفتاب مرداد)، چشایی (شیرین، ترش‌روی و تلخ)، شنیداری (حلق طیب /لاد) و با بهره‌مندی از استعاره و مجاز مفهومی، فضای آمیخته، اغراق و طنز بیان شده است.

واژه‌های کلیدی

شناختی، نظریه موضع، مفهوم‌سازی، زشتی و زیبایی، گلستان سعدی

* مسؤول مکاتبات

2476-3268© The Author(s). Published by University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC 4.0 License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

10.22108/rpll.2025.144082.2421

۱. مقدمه

زیبایی یکی از مفاهیمی است که همواره فلاسفه، نویسندگان، شاعران، نقاشان، موسیقی‌دانان و حتی دانشمندان به آن داشته‌اند و این موضوع را می‌توان نشان‌دهنده اشتیاق انسان به شناخت، مطالعه و خلق زیبایی دانست (Minay, 2017, p. 17). تفاوت در درک و شیوه مفهوم‌سازی زیبایی یا زشتی به‌حدی وسیع و متنوع است که برخی محققان مانند کاینکهام و همکاران (Cunningham et al., 1995) و داتون (Dutton, 2008) معیارهای زیبایی را همگانی و مشترک و بعضی دیگر همچون لوینسن و مجید (Majid & Levinson, 2011) و استراوس (Strauss, 2005) آن را به تنوعات فرهنگی وابسته می‌دانند. نکته‌ای که نباید از نظر پنهان شود، این است که وقتی از مفهوم‌سازی زیبایی و زشتی سخن می‌گوییم منظور شیوه بیان، دسته‌بندی یا بازنمود این دو مفهوم در زبان (قائم و همکاران، ۱۳۹۸) است. از منظر شناختی، درک زیبایی از طریق پیوند میان‌شناخت، بدنمندی و مؤلفه‌های فرهنگی و اجتماعی ممکن است (Minaya Gómez, 2021, p. 17). باوجود اهمیت مفهوم زیبایی در شعر و ادبیات و همچنین کارکرد منحصر به فرد زبان در مفهوم‌سازی زیبایی، پژوهش‌های محدودی توسط آگ-اولفسن و پارادایس (Paradis & Eeg-Olofsson, 2013)، هوپر (Hooper, 2004) و وایت (Whitt, 2011) در زمینه ادراک حسی این پدیده و نحوه ساختاری شدن آن در زبان انجام شده است.

در این جستار، در راستای دیدگاه مینایا گومز (Minay Gómez, 2019)، تجلی مفهوم زیبایی در گلستان سعدی از سه دریچه ادراک حسی (Perception)، شناخت (Cognition) و عاطفه (Emotion) بررسی می‌شود. بر این اساس، ادراک حسی از طریق وجوه مختلف حواس پنج‌گانه و تحت کنترل یک کل یکپارچه به شیوه‌ای بدنمند اطلاعات دریافت‌شده را مفهوم‌سازی می‌کند (شعیری، ۱۳۹۸). بُعد شناختی با محتوای ذهنی گوینده، در هنگام بیان ارزیابی خود از جهان اطراف، سروکار دارد (Wittgenstein, 2007/[1967], p. 17). بُعد شناختی زیبایی می‌تواند از مرحله درک حسی فراتر رفته، تجربه‌ای از نوع امر والا یا زیبایی معنوی را بیان کند (Matthews, 1996). بُعد عاطفی زیبایی‌شناختی نیز به احساسات، نگرش‌ها و واکنش‌های شاعر به مقوله‌های پیرامون اشاره دارد و ممکن است طیف گسترده‌ای از احساسات از جمله لذت مادی و معنوی (Ramey, 2017, p. 481)، تحسین و تقبیح، خوشایندی و ناخوشایندی، نفرت و علاقه و حتی عشق و ترس را به همراه داشته باشد (Eco, 2007, p. 16).

پژوهش حاضر بر آن است تا با تمرکز بر نحوه بیان دو مفهوم زیبایی و زشتی در گلستان سعدی به عوامل زبانی، اجتماعی و فرهنگی تأثیرگذار در نحوه ساختاری شدن این دو مفهوم بپردازد. فرض اساسی در این پژوهش این است که شاعر با ارزیابی اشیا و افراد پیرامون به عنوان زیبا یا زشت قضاوت و نگرش خود را از راه به‌کارگیری عبارت‌های زبانی و سازوکارهای شناختی مفهوم‌سازی کرده، با گذر از غربال فرهنگ به بروز و ظهور می‌رساند (Ibarretxe-Antunano, 2013). برای نیل به اهداف این تحقیق، علاوه بر استفاده از مفاهیم موجود در رویکرد شناختی، نظریه دو بوآ (Du Bois, 2007) مبنای تحلیل داده‌ها در بحث ارتباط میان زبان و مؤلفه‌های اجتماعی خواهد بود که مدعی است سخنگویان در حین فرایند موضع‌گیری، با ارزش‌گذاری اشیا پیرامون و مشخص کردن دیدگاه کنشگران اجتماعی نسبت به اشیا، بین افراد در یک کنش اجتماعی توازن برقرار می‌کنند (Du Bois, 2007, p. 139). این فرایند را گویشوران زبان از طریق بازتولید گفتمان پیشین یا به اصطلاح

گفتگومندی (Dialogicality) و همچنین از راه به اشتراک گذاشتن محتوای تجربه‌ای خود با دیگران یا همان مفهوم بیناذهنیتی (Intersubjectivity) انجام می‌دهند (Zlatev et al., 2008, p. 1). در جستار حاضر تلاش می‌شود با کاربرد مفاهیمی نظیر بیناذهنیتی و گفتگومندی در قالب نظریه‌ی موضع‌گیری و بهره‌مندی از مفهوم بدنمندی (Embodiment) یا نقش بدن در شکل‌گیری معنا (Gibbs, 2017)، در چهارچوب معناشناسی شناختی راه را برای درک عمیق‌تر تأثیر بافت، محتوای کلام و نگرش سخنوران در یک گفتمان هموار کنیم. در این راستا، کاربرد سازوکارهای شناختی، آرایه‌های ادبی و سایر مؤلفه‌های فرهنگی و اجتماعی اهمیت ویژه‌ای دارد. در ادامه، تلاش خواهیم کرد به سؤال‌های زیر پاسخ دهیم:

۱. دو اصل بیناذهنیتی و بدنمندی چگونه در فرایند مفهوم‌سازی زیبایی و زشتی در گلستان سعدی مؤثرند؟
۲. مؤلفه‌های معنایی زشتی و زیبایی در گلستان سعدی با استفاده از چه ابزاری مفهوم‌سازی شده است؟
۳. عوامل زبانی، فرهنگی و اجتماعی چه تأثیری در شیوه بیان مفاهیم زیبایی و زشتی در گلستان سعدی داشته است؟
۴. در کاربرد واژه‌ها و ترکیب‌های واژگانی بیان‌کننده زیبایی و زشتی در گلستان سعدی، از کدام یک از حواس پنج‌گانه و به چه نحوی استفاده شده است؟

۲. پیشینه تحقیق

اولین آثار نوشتاری در دنیای غرب که در آن به مطالعه زیبایی پرداخته است به فلاسفه یونان تعلق دارد و در آن زیبایی را چنین اجزاء یکپارچه در یک کل واحد بر پایه تناسب، توازن، تقارن و مفاهیم مشابه می‌داند (Sartwell, 2017, p. 296). در سنت فلسفی غرب مفهوم زیبایی اغلب به‌عنوان ارزشی اولیه و در کنار ارزش‌های اخلاقی مانند درستی و خوبی به کار می‌رود (Boylan, 2008, p. 56).

از بُعد قوم‌شناختی نیز گلدکوا و رومرتریلو (Gladkova & Romero-Trillo, 2014) به مطالعه شیوه مفهوم‌سازی زیبایی و مقایسه عبارت‌های بیان‌کننده زیبایی در سه زبان انگلیسی (Beautiful)، روسی (Krasivyy) و اسپانیایی (Bonito/a) پرداخته و دریافته‌اند که زیبایی بیان‌کننده یک مفهوم برجسته شناختی است که با عواطف، ارزیابی‌ها و ادراک مرتبط است. تحلیل داده‌ها در این پژوهش نشان می‌دهد که باوجود الگوهای متفاوت در هم‌معنایی، این سه واژه هم‌پوشانی‌ها و تفاوت‌هایی در مفهوم‌سازی ویژگی‌های زیباشناختی دارد.

در باب مفهوم زیبایی در انگلیسی باستان نیز پژوهش‌های محدودی انجام شده است. پژوهش رامی (Ramey, 2017) روی واژه wrætlic (زیبا) و مقایسه این واژه با واژه‌های هم‌معنا از قبیل Fæger و wlitig در انگلیسی باستان نشان می‌دهد در این زبان، دو واژه Fæger و wlitig با دو مفهوم روشن بودن و خوشایند بودن مرتبط است و واژه Fæger اغلب به تصاویر روشن و درخشان در تجارب بصری اشاره دارد. وی معتقد است واژه wrætlic به زیبایی ساختگی، هنرمندانه و هدفمند اشیا یا آثار هنری دلالت دارد که باعث شگفتی افراد می‌شود.

مینایا گومز (Minaya Gomez, 2019) با هدف کشف نگرش‌های زیباشناختی و برای درک بهتر ارتباط میان زیبایی درونی و زیبایی ظاهری در عهد آنگلوساکسون‌ها تحلیلی را درباره واژه Fæger (زیبا) در انگلیسی باستان انجام داده است. مینایا گومز در این مقاله، در چهارچوب زبان‌شناسی شناختی و با استفاده از تحلیل گفتمان ادبی، ارتباط میان

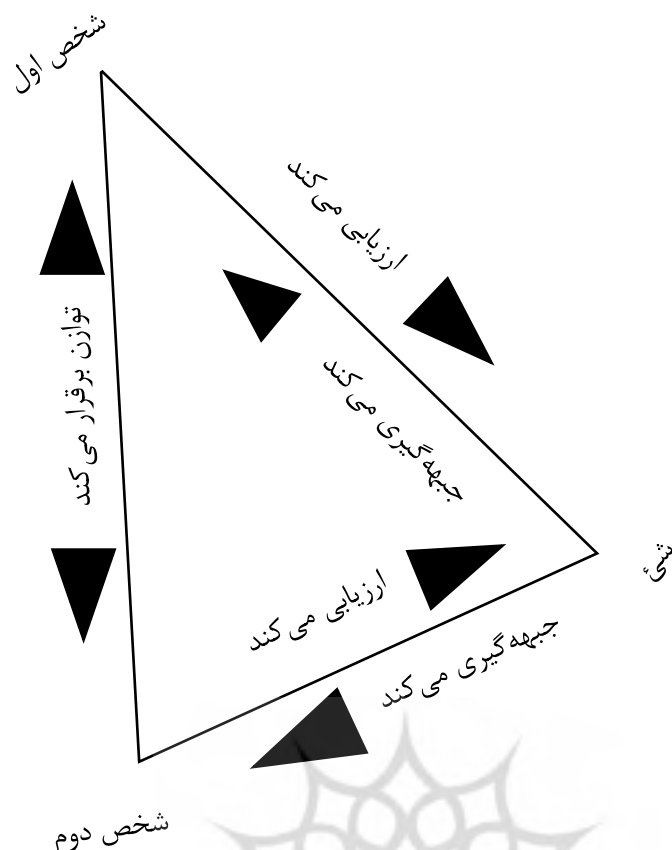
تجارب زیباشناختی حسی، جنبه‌های اخلاقی، معنویت و الوهیت را بررسی کرده است. از نظر وی دو جنبه ادراک حسی و شناختی در مفهوم‌سازی زیبایی برجسته است و زیبایی درون باعث زیبایی در اندیشه، سخن و اعمال می‌شود. مطالعات تطبیقی بسیاری نیز در حوزه زیبایی‌شناختی انجام شده است که از آن جمله می‌توان به گو (Gu, 2021) و لوماس (Lomas, 2023) اشاره کرد. گو (Gu, 2021) معتقد است به دلیل تمرکز مطالعات حوزه زیبایی بر زبان‌های غربی از جمله زبان انگلیسی و همچنین به علت وجود محدودیت‌های طبیعی زبان، بخشی از مؤلفه‌های زیبایی موجود در سایر زبان‌ها امکان واژگانی شدن در زبان‌های غربی را ندارد و از همین رو، بسیاری از واژه‌های بیان‌کننده زیبایی سایر زبان‌ها را نمی‌توان به زبان انگلیسی ترجمه کرد.

لوماس (Lomas, 2023) با هدف درک مؤلفه‌های زیباشناختی در جوامع و فرهنگ‌های مختلف به مقایسه بیش از ۳۰۰ واژه مبین زیبایی در ۲۴ زبان غیر غربی پرداخته است. وی ضمن دسته‌بندی واژه‌های بازگوکننده زیبایی در این زبان‌ها در چهار موضوع کلی محرک‌ها (Stimuli)، کیفیت‌ها (Qualities)، حالت‌ها (Modes) و عناصر پویا (Dynamics)، از منظری همگانی، این عبارت‌ها را مطالعه کرده است. لوماس بر این باور است که وجود تنوعات فرهنگی و اجتماعی در این زبان‌ها باعث خلق نداشت‌های متفاوت و در نتیجه تنوع عبارت‌های استعاری بیان‌کننده زیبایی شده است.

چنان‌که در این بخش گفته شد، مطالعات فراوانی از منظرهای مختلف در حوزه مفهوم‌سازی زیبایی انجام شده است که گاه به صورت در زمانی و گاه به صورت تطبیقی و هم‌زمانی، عبارت‌های بیان‌کننده زیبایی و زشتی را بررسی کرده‌اند. آنچه تحقیق حاضر را از مطالعات پیشین متمایز می‌کند در وهله نخست بهره‌گیری از نظریه موضع دو بوآ (Du Bois, 2007) در تحلیل عبارت‌های زبانی بیان‌کننده زیبایی و زشتی و نگاه به زبان به عنوان پدیده‌ای اجتماعی است و در وهله دوم، به کارگیری مفاهیم موجود در معناشناسی شناختی از جمله استعاره و مجاز مفهومی، بدنمندی معنا، فضاها، ذهنی و فضای آمیخته در توجیه مفهوم‌سازی زیبایی و زشتی در یک متن ادبی است.

۳. چهارچوب نظری

موضع را می‌توان نوعی کنش اجتماعی دانست که با ابزار زبان، تجلی پیدا می‌کند و تفسیر آن با نگاه به مقوله‌های زبانی، تعامل با دنیای پیرامون و ارزش‌های فرهنگی - اجتماعی ممکن است (Du Bois, 2007, p. 139). آنچه راجع به نظریه موضع باید یادآور شد این است که موضع، مفهومی واحد نیست و اینکه تعاریف متفاوت در باب موضع بر این نکته، اشتراک نظر دارد که جنبه‌های کاربردشناختی، تعاملی و اجتماعی رفتار انسان در این نظریه مورد تأکید است (Englebreton, 2007, p. 1). دو بوآ (Du Bois, 2007) علاوه بر مسائل زبانی، نقش مؤلفه‌های شناختی، فرهنگی و اجتماعی را در فرایند موضع‌گیری حائز اهمیت دانسته و الگویی را جهت بررسی این مؤلفه‌ها ارائه می‌کند که در تشخیص، تفسیر و درک پیامدهای این فرایند در گفتمان مؤثر است. شکل زیر، برگرفته از نظریه دو بوآ (Du Bois, 2007) عناصر تشکیل‌دهنده فرایند موضع‌گیری را نشان می‌دهد.

شکل ۱. سه‌ضلعی موضع (برگرفته از: Du Bois, 2007)

همان‌گونه که در شکل (۱) می‌توان دید، فرایند موضع‌گیری شامل مؤلفه‌هایی است که از آن جمله می‌توان به ارزیابی (Evaluation)، جبهه‌گیری (Positioning)، توازن (Alignment) و همچنین وجود عنصر عینیت یا ذهنیت در روابط اجتماعی - شناختی مربوط به گفتمان اشاره کرد (Du Bois, 2007, p. 139). در تفسیر سه‌ضلعی موضع از زبان اول‌شخص می‌توان چنین گفت: من یک شیء را ارزیابی می‌کنم، بدین‌وسیله دیدگاه خود را اعلام می‌کنم و از این راه بین خود و مخاطب توازن ایجاد می‌نمایم. گوشه‌های سه‌ضلعی موضع، نشان‌دهنده سه عنصر اصلی در کنش موضع‌گیری‌اند که عبارت است از: شخص اول، شخص دوم و شیء مشترکی که درباره آن موضع‌گیری می‌شود. اضلاع این سه‌ضلعی، سه محور مربوط به کنش اجتماعی انجام‌شده بین این عناصر در فرایند موضع‌گیری را نشان می‌دهد.

همان‌طور که گفته شد، در فرایند موضع‌گیری علاوه بر دانش ادراکی، شناختی و عاطفی (Minaya Gómez, 2019, p. 210)، عناصر بیرونی از قبیل مؤلفه‌های فرهنگی و اجتماعی، تجارب مشترک و ویژگی‌های زبانی نیز در درک بدنمند و یکپارچه ما از مفاهیم تأثیرگذارند (Kövecses, 2015, p. 21). بر این اساس، در رویکرد شناختی، سازوکارهای مفهومی نظیر استعاره مفهومی، فضاهاى ذهنی و آمیختگی مفهومی ارائه شده است که با در نظر گرفتن ویژگی‌های فردی و مؤلفه‌های اجتماعی، نگرش و ارزیابی خود را از جهان پیرامون در قالب زبان بیان می‌کند؛ به‌عنوان مثال، نظریه استعاره مفهومی لیکاف و جانسون (Lakoff & Johnson, 1980) قائل به این امر است که استعاره‌ها ساختارهای اساسی تفکر و شناخت ما را شکل می‌دهند. در نظریه فضاهاى ذهنی فوکونیه

(Fauconnie, 1994) و آمیختگی مفهومی فوکونیه و ترنر (Fauconnier & Turner, 2002) این ادعا وجود دارد که زبان به‌طور مستقیم در ساخت معنا در بافت دخالت دارد. نکته مشترک میان این نظریه‌ها، مفهوم بدنمندی معنا گیبز (Gibbs, 2017) است که شیوه ساخت معنا در زبان را توجیه کرده و می‌تواند محدودیت‌هایی در شیوه نگاشت استعاره‌ی بین دو حوزه اعمال نماید. براساس این مفهوم، زبان و تفکر برخاسته از تعامل پویا و پیوسته میان مغز، بدن و جهان پیرامون است.

براساس آنچه گفته شد، ادراک، ارزیابی و موضع‌گیری ما در قبال اشیا و افراد و همچنین بیان نگرش‌ها و اندیشه‌های ما از یک سو تحت‌تأثیر اصل بدنمندی معنا قرار دارد و از سوی دیگر از مؤلفه‌های ذهنیتی و بینادذهنی (اجتماعی) تأثیر می‌پذیرد. بر این اساس، کنکاش در باب مفهوم ذهنیت، بینادذهنی و بدنمندی معنا در گلستان سعدی می‌تواند راه را برای مطالعه زبان و شناخت از منظر اجتماعی - فرهنگی و اجتماعی - شناختی هموار کند. در این راه، سه ضلعی موضع، چهارچوبی را برای درک روابط اجتماعی - فرهنگی (عینی، ذهنی، بینادذهنی) در گفتمان فراهم می‌آورد و از این طریق، روابط مختلف بین شخص و شیء (عینی)، نگرش و دیدگاه گوینده راجع به پیرامون (ذهنی) و روابط بین نویسنده و خواننده (بینادذهنی) را مشخص می‌کند.

۴. روش تحقیق

پژوهش حاضر از نوع تحلیل مضمونی (Thematic Analysis) است. این روش، رویکردی کیفی در پژوهش است که به شناسایی، تحلیل و تفسیر الگوهای موجود در داده‌های متنی می‌پردازد و از این رو بیان بسامد وقوع هر مضمون از اهداف اصلی این نوع تحقیق نیست (Neuendorf, 2019, p. 212). داده‌های این تحقیق از طریق مطالعه گلستان سعدی و فیش‌برداری از واژه‌ها، عبارت‌ها و ابیات بیان‌کننده زیبایی و زشتی جمع‌آوری شده است. انتخاب داده‌ها بر مبنای وجود واژه‌ها و عبارت‌های بیان‌کننده زیبایی و زشتی و همچنین براساس کاربرد سازوکارهای شناختی و بدنمندی معنا در فرایند مفهوم‌سازی زیبایی و زشتی از شش حکایت از باب‌های اول، دوم و پنجم بوده است. در باب کمیت داده‌های جمع‌آوری شده باید یادآور شد که براساس نظریه اشباع (Fusch et al., 2018)، به آن تعداد حکایات گلستان سعدی متشکل از عبارت‌های بیان‌کننده دو مفهوم زیبایی و زشتی که برای تحلیل، تعمیم کلی و ارائه گزارش نهایی کافی بوده‌اند، بسنده شده است. در همین راستا و با هدف یافتن تأثیر مؤلفه‌های اجتماعی و فرهنگی در شیوه مفهوم‌سازی زشتی و زیبایی در گلستان سعدی از مفاهیم موجود در نظریه موضع (Du Bois, 2007) نیز بهره‌مند خواهیم شد.

۵. تحلیل داده‌ها

در این بخش، داده‌های جمع‌آوری شده از گلستان سعدی براساس چهار موضوع اصلی از قبیل ذهنیت و بینادذهنی، استعاره مفهومی و تصویرسازی، مؤلفه‌های فرهنگی - اجتماعی و ادراک حسی دسته‌بندی و تجزیه و تحلیل می‌شوند. از آنجایی که مبنای تحلیل داده‌ها براساس موضوع و سازوکارهای شناختی بوده است، در برخی مواقع ترتیب حکایت‌ها و باب‌های گلستان رعایت نشده است.

۱-۵. ذهنیت و بیناذهنیت

در نظریه موضع، مفهوم زیبایی و زشتی را می‌توان از بُعد ذهنیتی (شخصی، تجربه‌ای و عاطفی) و نیز از بُعد بیناذهنیتی (فرهنگی و اجتماعی) مطالعه کرد. سعدی در گلستان (باب اول، سیرت پادشاهان، حکایت سوم) دو مفهوم زشتی و زیبایی را چنین توصیف کرده است:

۱. ملک‌زاده‌ای را شنیدم که کوتاه بود و حقیر و دیگر برادران بلند و خوب‌روی، باری پدر به کراهِت و استحقار در او نظر می‌کرد، پسر به فراست و استبصار به جای آورد و گفت: ای پدر کوتاه خردمند به که نادان بلند. نه هر چه به قامت مهتر به قیمت بهتر.

در این حکایت، می‌توان به دو نوع نگرش متفاوت اشاره کرد: نگرش اول بلندقامتی، فربه‌ی و خوب‌رویی را از مؤلفه‌های زیبایی می‌شمارد و نشان از این دارد که در دوران سعدی، ورزیدگی، فربه‌ی و قامت بلند برای افراد و به‌ویژه برای مردان امتیاز و در مقابل، ضعف، کوتاه‌قدی و نحیف بودن ویژگی‌های ناخوشایند محسوب می‌شده‌اند. براساس نظریه سلبی هگل که زشتی را غیبت زیبایی می‌خواند (استالینز، ۱۳۹۸ نقل شده در آفرین، ۱۴۰۲)، کوتاهی قد، حقارت، لاغری در محور همنشینی را می‌توان از ویژگی‌های نازیبا شمرد. وجود واژه‌هایی نظیر حقیر، کراهِت و استحقار نیز برای کمک به مفهوم‌سازی نازیبایی و معنای عاطفی تنفر به کار گرفته شده است. نگرش دوم، اشاره به استعلا (Transcendence) تن به جان (شعیری، ۱۳۹۸) دارد. سعدی با بیان جملاتی نظیر «کوتاه خردمند به که نادان بلند» یا «نه هر چه به قامت مهتر به قیمت بهتر» مدعی است که زیبایی درونی از قبیل دانش، حکمت و اخلاق، برتر و پسندیده‌تر از زیبایی ظاهری است. در این حکایت، سعدی علاوه بر بیان ارزیابی عاطفی و شناختی، خود به بیان موضع اجتماعی یا بیناذهنیتی پرداخته و میان دو شخصیت یا دو نوع طرز فکر توازن ایجاد کرده است.

یکی دیگر از سازوکارهای استفاده‌شده در نظریه موضع (Du Bois, 2001)، به‌کارگیری فرایند گفتگومندی یا نحو گفتگویی در گفتمان است. در این راستا، بازتولید گفتمان دینی با هدف بیان دیدگاه یا ارزیابی دنیای پیرامون از مؤلفه‌های پرتکرار در بیان زیبایی و زشتی در گلستان سعدی است.

۲. تو گویی تا قیامت زشت‌رویی بر او ختم است و بر یوسف نکویی

در بیت فوق، شاعر با رجوع به متون مذهبی نه تنها دیدگاه خود راجع به زیبایی و زشتی را بیان می‌نماید، بلکه با ارجاع به متون مذهبی و ادبی پیشین که وجه مشترک میان اغلب فارسی‌زبانان است، برده سیاه‌پوست را در مقابل یوسف پیامبر (ع) به‌عنوان دو نهایت در زشتی و زیبایی تلقی می‌کند. در این بیت، سعدی علاوه بر توصیف زیبایی، قضاوت و ارزیابی خود را در معرض تفسیر خوانندگان قرار داده و به‌نوعی از دو مفهوم ذهنیت و بیناذهنیت بهره برده است.

در ابیات زیر (گلستان، باب اول، سیرت پادشاهان، حکایت ۴۰)، سعدی با کاربرد چند عبارت متفاوت اسباب مفهوم‌سازی زشتی را فراهم ساخته است: سعدی با بیان ناگفتنی بودن میزان زشتی (اغراق) و کاربرد عبارت نعوذبالله با ذهنیت مذهبی به توصیف زیبایی پرداخته است. در ادامه، شاعر با هدف جبهه‌گیری و بیان موضع عاطفی (تنفر) و همچنین با اضافه کردن دو جلوه بصری و بویایی همراه با بدنمندی معنا (مردار به آفتاب مرداد) و هجو نهفته در این حکایت به‌زیباترین وجه، زشتی را مفهوم‌سازی کرده است.

۳. شخصی نه چنان کریه منظر کز زشتی او خبر توان داد
۴. آنگه بغلی نعوذ بالله مردار به آفتاب مرداد

در باب دوم گلستان (اخلاق درویشان، حکایت ۳۳)، سعدی برای مفهوم‌سازی زیبایی «کنیزکی خوب‌روی» چنین می‌سراید:

۵. ازین مه‌پاره‌ای، عابدفریبی ملائک صورتی، طاووس‌زیبی
۶. که بعد از دیدنش صورت نبندد وجود پارسایان را شکیبی

این نکته که واژه‌های کدام حوزه مبدأ برای ایجاد نگاشت ذهنی انتخاب شوند، بسته به تجربیات شخص و مؤلفه‌های فرهنگی، می‌تواند متفاوت باشد؛ به‌عنوان مثال، مفهوم‌سازی زیبایی با کاربرد عبارت‌های «مه‌پاره» و «طاووس‌زیب» در محور هم‌نشینی نوعی قیاس زیبارویان با پدیده‌هایی با رنگ روشن یا رنگارنگ در پیرامون است؛ اما گاهی این نگاشت مفهومی با ارجاع به گفتمان مذهبی و عبارتی مانند «ملائک صورت» و «عابدفریب» انجام می‌شود. در استفاده از این عبارت‌ها، رد پای ذهنیت و نحو گفتگویی را می‌توان مشاهده کرد (Du Bois, 2007). به‌علاوه، می‌توان بیان ذهنیت و مفهوم بیناذهنیتی در باب زیبایی که منعکس‌کننده طرز نگرش شاعر است را به‌صورت تلویحی در عبارت‌های بدنمند از قبیل عابدفریب یا از دست رفتن شکیب پارسایان تصور کرد.

۲-۵. استعاره مفهومی و تصویرسازی

استعاره مفهومی نه به‌عنوان نگاشت ذهنی ایستا میان دو حوزه، بلکه یک سازوکار شناختی پویاست که اندیشه‌ها و مفاهیم را از غربال فرهنگ عبور داده و در قالب عبارت‌های استعاری، ساختاری می‌نماید در گلستان به‌وفور دیده می‌شود. سعدی از این ابزار ادبی و شناختی برای بیان دو مفهوم زشتی و زیبایی به شیوه‌ای ملموس و با هدف تجسم بخشیدن به ویژگی‌های جسمانی و اخلاقی انسان در حیوانات استفاده کرده است. سعدی در گلستان (باب اول، سیرت پادشاهان، حکایت سوم)، با مقایسه بین حیوانات چنین آورده است:

۷. الشَّاءُ نَظِيفَةٌ وَ الْفِيلُ جِيفَةٌ

۸. آن شنیدی که لاغری دانا گفت باری به ابلهی فربه
۹. اسب تازی و گر ضعیف بود همچنان از طویله‌ای خر به

نکته شایان ذکر در این نمونه‌ها این است که سعدی با بهره بردن از استعاره حیوانات، اول اینکه مفاهیمی را خلق کرده است که بیان آنها به‌صورت تحت‌اللفظی مشکل است (Gibbs, 2017, p. 2) و دوم اینکه بیان استعاری این مفاهیم، تأثیر انکارناپذیری در اقناع خوانندگان دارد. سعدی در این ابیات، برای مخالفت با دیدگاه رایج و با پیش کشیدن ذهنیت دینی درباره حلال بودن گوشت گوسفند و حرام بودن لاشه فیل و همچنین از طریق ارزش دادن به دانای ضعیف و بی‌ارزش خواندن ابله فربه، ارزیابی ارزشی و عاطفی خود را در قالب استعاره مفهومی ارائه کرده است. سعدی در نمونه‌ای دیگر از استعاره حیوانات، نمود زیبایی و نازیبایی انسان را به‌صورت تلویحی در دو حیوان دیگر (اسب و خر) دیده است. دلیل این موضوع را می‌توان در دو عامل دانست: اول اینکه در ادب فارسی، هیچ حیوانی مانند اسب به شکوه و زیبایی توصیف نشده است (ماحوزی، ۱۳۷۷). علاوه‌بر شکوه و زیبایی، صفاتی چون دانایی، تیزهوشی، چابکی، فرخندگی و اصالت را نیز به اسب نسبت می‌دهند

(کاظمی اسفه و همکاران، ۱۴۰۰). برخی از این صفات (دانایی و فرخندگی) نشان از عبور از زیبایی حسی و رسیدن به امری والا است (کانت به نقل از Matthew, 1996) که می‌توان از آن به‌عنوان زیبایی معنوی یاد کرد. نکته دوم اینکه در توصیف خر هیچ‌کدام از این صفات مثبت به چشم نمی‌خورد و این ارزیابی ممکن است ریشه در نحو گفتگویی (Du Bois, 2001) و ذهنیت مذهبی سعدی از آیه کریمه «إِنَّ أَكْرَأَ الْأَصْنَواتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ» باشد که زشت‌ترین صدا را صدای خر می‌داند (رحیمی و همکاران، ۱۳۹۳). نتیجه اینکه به نظر می‌رسد در این حکایت، شاعر با اشاره به مفهوم استعلاّی تن به جان و با ابزار استعاره حیوانات سعی در بدنمند نمودن و تفهیم آسان‌تر نگرش خود را دارد. در حکایت سیزدهم از باب عشق و جوانی، سعدی داستانی متفاوت از تقابل زشتی و زیبایی ارائه می‌دهد:

۱۰. طوطی با زاغ در قفس کردند و از قبح مشاهده او مجاهده می‌برد و می‌گفت: این چه طلعت

مکروه است و هیأت ممقوت و منظر ملعون و شمایل ناموزون.

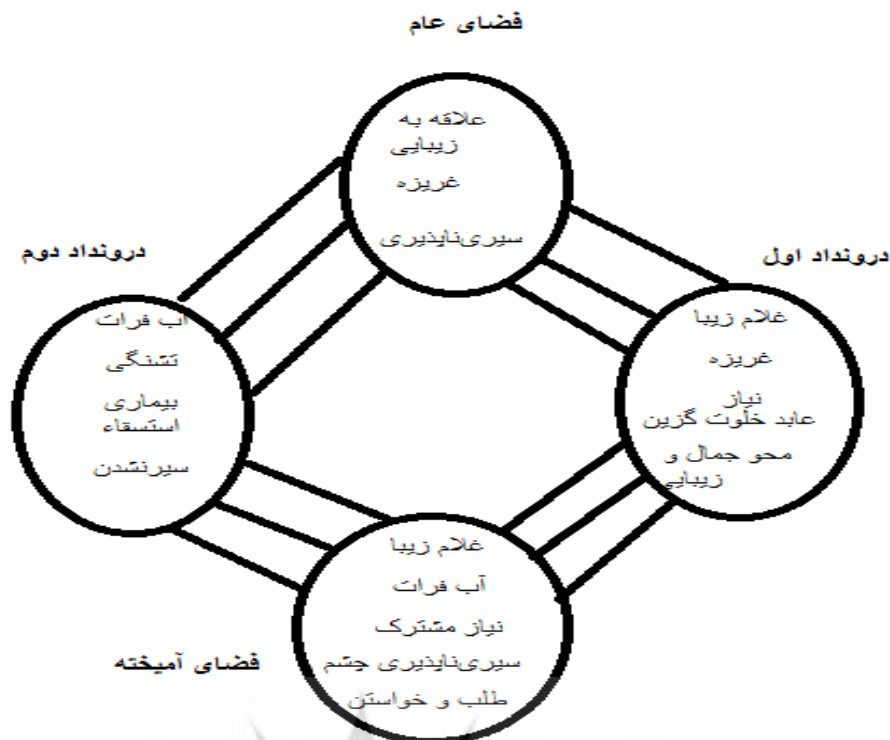
۱۱. علی الصباح به روی تو هر که برخیزد صبح روز سلامت بر او مسا باشد

در این مثال‌ها سعدی در محور همنشینی، با استفاده از واژگانی چون «قبح»، «طلعت مکروه»، «هیأت ممقوت»، «منظر ملعون»، «شمایل ناموزون» و همچنین «غراب» که استعاره‌ای از زشتی است، کوشیده تا نهایت زشتی را به تصویر بکشد. در ادبیات فارسی، غراب یا زاغ به‌عنوان نماد زشتی ظاهری و باطنی (تاج‌بخش و فرجی قرقانی، ۱۳۸۹) و همچنین نشانه نحوست، شومی و بدبینی تلقی می‌شود (نجفی و ذبیح‌نیا عمران، ۱۳۹۸). از همین روست که نام زاغ به‌واسطه مردارخوری و ویرانه‌نشینی به شیوه‌ای استعاری برای مفهوم‌سازی معنای پلیدی و زشتی، گاهی در تقابل با باز سفید که نماد آزادگی، زیبایی و همنشینی با ملوک است (تاج‌بخش و فرجی قرقانی، ۱۳۸۹) و گاهی در قیاس با طوطی شیرین‌سخن و زیبا استفاده می‌شود. سعدی در این حکایت، با مفهوم‌سازی زشتی و پلیدی با کاربرد واژه زاغ به‌صورت تلویحی از عناصر بدنمند موجود در پیرامون، ازجمله رنگ سیاه این پرنده یا تاریکی و تیرگی هوا (صبح روز سلامت بر او مسا باشد)، صدای نابهنجار، مردارخوری و ویرانه‌نشینی بهره برده و دیدگاه ارزشی و عاطفی خود را بیان کرده است. در دنباله حکایت سعدی (گلستان، باب دوم، اخلاق درویشان، حکایت ۳۳) به تفسیر زیبایی «غلامی» چنین می‌پردازد:

۱۲. «همچنین در عقبش غلامی بدیع الجمال، لطیف الاعتدال:

۱۳. دیده از دیدنش نگشتی سیر همچنان کز فرات مستسقی»

سعدی در حکایت بالا، برای بیان زیبایی غلام از ترکیبات عربی بدیع الجمال و لطیف الاعتدال استفاده می‌کند. در توصیف بیت فارسی فوق، نوعی فضای آمیخته را می‌توان متصور شد (Fauconnier & Turner, 2002). سعدی در این بیت، غلام را چنان زیبا به تصویر کشیده که حکایت می‌کند دیدگان از دیدن زیبایی‌اش سیر نمی‌شدند، همان‌گونه که آن‌کس که به بیماری استسقاء دچار است از رود فرات سیراب نمی‌گردد. شکل زیر عناصر مربوط به آمیختگی مفهومی در حکایت بالا را نشان می‌دهد.

شکل ۲. آمیختگی مفهومی

در شکل (۲)، دو فضای مجزا با عنوان درونداد اول و دوم، ویژگی‌های دو ماهیت مجزا را یک‌به‌یک بیان می‌کند. در درونداد اول، اطلاعاتی از قبیل غلام زیبا، عابد خلوت‌گزیده و لذت انسان از نگاه به زیبایی و در درونداد دوم، عناصری مانند آب فرات، انسان تشنه (مثلاً به بیماری استسقاء) و ارضا نشدن حس تشنگی وجود دارد. فضای عام در شکل بالا که شامل اطلاعات مشترک دو درونداد است «تناظر میان عناصر دو درونداد را تسهیل می‌نماید» (قائم‌ی و همکاران، ۱۳۹۸)؛ اما فضای چهارم علاوه بر عناصر موجود در دو درونداد، ساختار معنایی و اطلاعات جدیدی از قبیل خواستن و سیری ناپذیری چشم در خود دارد که در دو درونداد دیگر وجود ندارد. سعدی در حکایت بالا با تلفیق دو فضای متفاوت و اشاره به نقاط اشتراک این دو فضا به شیوه‌ای بدنمند به ساخت معنا، مفهوم‌سازی زیبایی پرداخته است.

۳-۵. مؤلفه‌های فرهنگی و اجتماعی

سعدی در حکایت شماره ۴۵ باب دوم گلستان (اخلاق درویشان) از فقیهی حکایت می‌کند که:

۱۴. «دختری داشت به غایت زشت، به جای زنان رسیده و باوجود جهاز و نعمت کسی در مناکحت او رغبت نمی‌نمود.

۱۵. زشت باشد دیقی و دیبا که بود بر عروس نازیبا

۱۶. فی‌الجمله به حکم ضرورت عقد نکاحش با ضریری ببستند. آورده‌اند که حکیمی در آن تاریخ از سرن‌دیب آمده بود که دیده نابینا روشن همی‌کرد. فقیه را گفتند: داماد را چرا علاج نکنی؟ گفت: ترسم که بینا شود و دخترم را طلاق دهد. شوی زن زشت‌روی، نابینا به».

در این حکایت، سعدی با کاربرد واژه‌های زشت، نازیبا و زشت‌روی در محور همنشینی، مفهوم زشتی را به تصویر کشیده است. علاوه بر این واژه‌ها، شاعر با کاربرد عبارت‌هایی از قبیل به‌جای زنان رسیده و کسی در مناکحت او رغبت نمی‌نمود با ابزار بدنمندی معنا و با هدف ارائه جزئیات بیشتر به تصویرسازی زشتی در این حکایت می‌پردازد. در کنار این تصویر ذهنی، شاعر با کاربرد واژه‌های دیگر از جمله دیبکی، دیبا و عروس که نماد زیبایی هستند باعث خلق یک فضای ذهنی شده است (Fauconnier, 1994) که در آن لباس‌های زیبا و فاخر بر تن عروس نازیبا، زشت به نظر می‌رسند. در این متن، شاعر دیدگاه ارزشی، عاطفی و معرفت‌شناختی خود را از طریق انتخاب‌های زبانی بیان می‌کند. سعدی با بیان مؤلفه‌های زشتی و زیبایی، ضمن اظهار نگرش (ذهنیت) خود از زبان شخصیت‌های حکایت، بین دو شخصیت (فقیه و افراد سؤال‌کننده) نوعی توازن برقرار می‌کند (Du Bois, 2007). بیان احساس و تفکرات درخصوص تجارب افراد (بیناذهنیت) با ابزار سازوکارهای شناختی از قبیل فضاهای ذهنی و عنصر بدنمندی در این متن مشهود است. به علاوه، در مورد فرایند موضع‌گیری به‌عنوان کنشی اجتماعی در متن فوق، دو نکته را می‌توان خاطر نشان کرد.

اول اینکه سعدی با قرار دادن واژه‌های متضاد در کنار مؤلفه‌های فرهنگی عصر خود، ازجمله اعتقاد به وجود حکیمی که نابینایی را درمان می‌کند، به انتقال شیوه نگرش شاعر و مؤلفه‌های اجتماعی - فرهنگی رایج در میان مردمان زمان خود اشاره می‌کند. شاعر در گفتگوی میان دو شخص و در پاسخ به اینکه: «داماد را چرا علاج نکنی؟» به شیوه‌ای طنزگونه و از زبان فقیه به بیان موضع خود می‌پردازد: شوی زن زشت‌روی، نابینا به. کاربرد طنز با هدف بیان زشتی‌ها و رذایل فردی در جمله فوق مشهود است.

نکته دیگر به ارتباط تنگاتنگ میان ذهنیت و جبهه‌گیری اشاره دارد (Du Bois, 2007, p. 152). در نمونه‌ها (۱۴-۱۶)، نوعی اتخاذ موضع و کنش اجتماعی دیده می‌شود که در آن، ذهنیت و نگرش گوینده و همچنین شیوه ادراک او از دنیای پیرامون انعکاس می‌یابد. وجود مؤلفه‌های فرهنگی مانند رسم طلاق زن زشت‌روی، بیان دیدگاه از طریق طنز که برگرفته از شخصیت شاعر است و کاربرد ابزارهای زبانی از قبیل دیبکی، دیبا، ضریر و عروس نازیبا که دارای معنای بدنمند و وجه ارزشی مثبت و منفی است به غنای مفهوم‌سازی زشتی و زیبایی کمک کرده است. بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت که انتقال یا بیان این دو مفهوم تنها از طریق واژه‌های زشت و زیبا انجام نمی‌شود. این مفهوم‌سازی در تمام عناصر گفتمان پراکنده است و با ابزارهای زبانی متفاوت و آرایه‌های ادبی متنوع به تصویر کشیده می‌شود.

۴-۵. یکپارچگی حواس: ادراک حسی

در حکایت ۴۰ از باب اول، سعدی از کنیزکی چینی سخن می‌گوید که به خدمت ملکی می‌آوردند و کنیزک، ملک را پس می‌زند. ملک برای مجازات کنیزک، وی را به مردی می‌بخشد که سعدی زشتی ظاهری وی را چنین به تصویر کشیده:

۱۷. مر او را به سیاهی بخشید که لب زبرینش از پره بینی در گذشته بود و زیرینش به گریبان فرو هشته.

هیکی که صخر الجن از طلعتش بر میدی و عین القطر از بغلش بگندیدی.

در حکایت بالا، سعدی از رنگ‌واژه سیاه به عنوان جلوه‌ای بصری برای بیان زشتی بهره گرفته است. علاوه بر این رنگ‌واژه، توصیف لب‌های مرد سیاه نیز به تصویرسازی شاعر از زشتی برده سیاه‌پوست کمک می‌کند. در ادامه، شاعر با کاربرد عبارت‌هایی نظیر «صَخْرُ الْجَنِّ»^۱ از طلعتش بر میدی و عَيْنُ الْقَطْرِ^۲ از بغلش بگندیدی» به تصویرسازی از زشتی ادامه می‌دهد. نقش عنصر بینادذهنیت در بیان نگرش و دیدگاه گوینده و همچنین سازماندهی ذهنی زبان در قالب استعاره در متن بالا مشهود است. در این حکایت، سعدی احساس (تفر یا عشق)، ارزیابی (مثبت یا منفی) و شیوه تفکر خود را با استفاده از سازوکارهای شناختی از قبیل استعاره مفهومی و فضاهای ذهنی بیان کرده است. شاعر، فرایند ارزیابی خود را با کاربرد عباراتی از دو حس بینایی و بویایی از طریق به‌کارگیری فعل حرکتی رمیدن و فعل ادراکی گنبدیدن با هدف مفهوم‌سازی پدیده زشتی به شیوه‌ای بدنمند ابراز می‌کند. در این نمونه‌ها، شاهد پیوستگی دو نوع ادراک حسی هستیم که از نظر شعیری (۱۳۹۸)، هم از لحاظ فیزیکی و هم کارکردی متفاوت‌اند؛ ولی در خدمت یک درک واحد از هستی قرار دارد.

در دهمین حکایت باب پنجم گلستان (عشق و جوانی)، سعدی با کاربرد سازوکارهای شناختی و آرایه‌های ادبی از زیبایی و زوال زیبایی شاهدی می‌گوید:

۱۸. در عُنْفُوَانِ جوانی چنان‌که افتد و دانی، با شاهی سَرِی و سَرِی داشتم، به حکمِ آن که حَلَقِی داشت طَیْبُ الْأَدَا وَ حَلَقِی کَالْبَدْرِ إِذَا بَدَا.

در این حکایت، سعدی آواز زیبا را با سازوکار مجاز شناختی بیان کرده و عبارت حَلَقِ طَیْبُ الْأَدَا را برای آواز نیکو به کار برده است. در بیان زیبایی شاهد، سعدی با قیاس چهره وی با ماه کامل، استعاره‌ای زیبا خلق کرده، به جای عبارت‌های انتزاعی از ماهیتی بدنمند و مشاهده‌پذیر سخن گفته است. کاربرد عبارت‌های ادراکی از حوزه شنیداری (حَلَقِ طَیْبُ الْأَدَا) و دیداری (کَالْبَدْرِ إِذَا بَدَا) و لامسه (لطیف الاعتدال) نشان می‌دهد سعدی با استفاده از این واژه‌ها در سه سطح تجربه‌ای شامل ارزیابی (ارزشی، مثبت یا منفی)، عاطفه (احساس یا موضع گوینده نسبت به شاهد) و ادراک (بینایی، شنوایی و لامسه) سخن گفته است. سعدی در ادامه این حکایت از سازوکارهای متنوعی جهت مفهوم‌سازی زیبایی و زشتی بهره گرفته است:

۱۹. اِتِّفَاقًا به خلاف طبع از وی حرکتی بدیدم که نپسندیدم؛ دامن از وی در کشیدم و مُهره مهرش برچیدم. پس از مدتی باز آمد، آن حلق داوودی متغیر شده و جمال یوسفی به زیان آمده و بر سیب زَنَدَانَش چون به گردی نشسته و رونق بازار حُسنش شکسته، متوقع که در کنارش گیرم، کناره گرفتم و گفتم:

آن روز که خط شاهدت بود صاحب‌نظر از نظر برانندی
امروز بیامدی به صلحش کش فتحه و ضمه بر نشاندی

۲۰. تازه بهار را ورق‌ت زرد شد دیگ منه کاتش ما سرد شد

(گلستان سعدی، باب پنجم، عشق و جوانی، حکایت ۱۰)

اشاره به حلق داوودی و جمال یوسفی برای مفهوم‌سازی صدای خوش و صورت زیبا، نوعی نحو گفتگویی (Du Bois, 2007) و کاربرد گفتمان یا ذهنیت مذهبی برای ارزیابی و بیان موضع عاطفی (دوست داشتن یا

نفرت) محسوب می‌شود. مقایسه ظاهر متفاوت دو میوه سیب و به و مطابقت پرزهای روی میوه به با موهای صورت برای مفهوم‌سازی زوال یا تغییر از زیبایی به زشتی از نکات جالب توجه در این حکایت است. کاربرد بازار و دادوستد اقتصادی به عنوان یکی از رایج‌ترین حوزه‌های مبدأ برای بدنمندی مفهوم حسن و زیبایی در جمله «رونق بازار حسنش شکسته» نوعی نگاشت ذهنی محسوب می‌شود (Kovecses, 2015). در عبارت کش فتحه و ضمه برنشاندی، فتحه و ضمه مفاهیمی‌اند که سعدی هنرمندانه و با استفاده از گفتمان درس و مکتب، برای بیان مفهوم زشتی و در قالب استعاره‌ای از چین و چروک زشت بر چهره، استفاده کرده است. به علاوه، استفاده از رنگ‌واژه «زرد» در قالب عبارت استعاری و خلاقانه «ورق زرد» به شیوه‌ای برجسته به مفهوم‌سازی زشتی کمک کرده است. از دیگر سازوکارهایی که سعدی برای بیان زیبایی و زشتی از آن بهره جسته است، قیاس صورت زیبا با گیاه و سبزه است:

۲۱. یعنی از روی نیکوان خط سبز دل عشاق بیش‌تر جویید

۲۲. بوستان تو گندنازاریست بس که بر می‌کنی و می‌رویید

(گلستان سعدی، باب پنجم، عشق و جوانی، حکایت ۱۰)

عبارت‌های «خط شاهد» و «خط سبز» در ابیات فوق، ابزاری برای مفهوم‌سازی زیبایی چهره در نوجوانان به کار می‌رود. در این حکایت، سعدی با خلق معنی جالبی برای «خط» که به معنای پرز و موی نازک صورت نوجوان است در کنار صفت سبز، ترکیب «خط سبز» را آفریده تا بیان اوج زیبایی و جوانی را نشان دهد. در ادامه، شاعر از واژه «گندنا» که نوعی سبزی معروف از خانواده سیر است و تیغ و شمشیر را به آن نسبت دهند (دهخدا، ۱۳۱۰) برای مفهوم‌سازی ریش در چهره شخص بهره می‌برد و بدین وسیله ارزیابی عاطفی (تنفیر) و ارزشی (ناخوشایند بودن) خود را بیان می‌نماید. سازوکار مورد استفاده در این قیاس براساس شباهت و نگاشت مفهومی میان محل رویش گیاه بدبو و تیز گندنا با صورت فرد مورد نظر است.

سعدی در ادامه با کاربرد جلوه‌های دیداری و استفاده از حس چشایی (مزه‌واژه‌ها)، به زیبایی مفهوم زشتی را ساختاری نموده است:

۲۳. کس نیاید به پای دیواری که بر آن صورت نگار کنند

۲۴. گر تو را در بهشت باشد جای دیگران دوزخ اختیار کنند

(گلستان سعدی، باب پنجم، عشق و جوانی، حکایت ۱۳)

در تفسیر ابیات بالا نوعی تنفر و انزجار از طرف مقابل در ذهن تداعی می‌شود؛ به عبارت دیگر، باینکه نکته‌ای به صورت تصریحی راجع به زیبایی یا زشتی گفته نشده است؛ باین حال، گوینده با بیان ارزیابی عاطفی (نفرت) و ارزشی (بدی و ناخوشایندی) به شیوه‌ای بدنمند زشتی را مفهوم‌سازی نموده است.

کاربرد واژه‌هایی از حوزه دیداری و بویایی برای بیان زشتی و زیبایی در زبان‌های مختلف رایج است (Gladkova & Romero-Trillo, 2014; Minaya Gomez, 2019). در ابیات زیر، سعدی با بهره‌مندی از مزه‌واژه‌های «ترش و تلخ» به شیوه‌ای استعاری و بدنمند زشتی را مفهوم‌سازی نموده است.

۲۵. گر ملولی ز ما ترش منشین که تو هم در میان ما تلخی

(گلستان سعدی، باب پنجم، عشق و جوانی حکایت ۱۳)

در گلستان سعدی، مزه‌واژه ترش با واژه‌های روی، ابرو یا حالت چهره در موقعیت نشستن (منشین ترش) به کار رفته است. با توجه به واکنش خاص صورت در هنگام مصرف مواد غذایی ترش، چروکیده شدن چهره و ابرو و تغییر حالت بدن، سعدی از این مزه‌واژه به صورت بدنمند برای مفهوم‌سازی حالات ناخوشایند نظیر عبوس بودن و خشم استفاده کرده است. مزه‌واژه تلخ نیز می‌تواند به معنای تنفر و زشتی و نشان‌دهنده مفهومی کلی‌تر یعنی احساسات منفی دانست. بر این اساس، تجربه مصرف مواد ترش و تلخ و همچنین حالت ناخوشایند بعد از مصرف آنکه در چهره ما نمود پیدا می‌کند، با استفاده از سازوکار شناختی و به صورت عبارت ترش و تلخ به جای ناخوشایند مفهوم‌سازی می‌شود. نتیجه اینکه درحالی‌که چشم، گوش، بینی و زبان به ترتیب دارای کارکردهای ادراکی دیدن، شنیدن، بوییدن و چشیدن‌اند، هریک از این اندام‌ها تضمین‌کننده رابطه ادراکی ما با دنیای اطراف است (شعیری، ۱۳۸۹) و از این راه، ادراکی کلی و همه‌جانبه از جهان پیرامون را برای ما فراهم می‌نماید. بنابر آنچه گفته شد، کاربرد بدنمندی معنا در بیان مفهوم زشتی را می‌توان در کاربرد واژه‌های حوزه ادراکی مختلف با هدف بیان ارزیابی عاطفی و ارزشی گوینده در ابیات بالا مشاهده کرد.

۶. نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی شیوه مفهوم‌سازی زیبایی و زشتی در گلستان سعدی، در چهارچوب معناشناسی شناختی و با بهره‌گیری از مفاهیم موجود در نظریه موضوع (Du Bois, 2007) انجام شده است. داده‌های جمع‌آوری شده از گلستان سعدی پس از دسته‌بندی، بر مبنای مؤلفه‌های ذهنیت و بیناذهنیت، استعاره مفهومی و تصویرسازی، مؤلفه‌های فرهنگی - اجتماعی و ادراک حسی بررسی و تحلیل شده و نتایج زیر برداشت شد. در باب نقش دو عامل بیناذهنیتی و اصل بدنمندی معنا در شیوه مفهوم‌سازی زیبایی و زشتی در گلستان سعدی، چنان‌که گفته شد شاعر با قرار دادن واژه‌ها و عبارت‌ها در محور همنشینی، شیوه نگرش جامعه عصر خود را بیان می‌کند. سعدی گاهی با ارجاع به گفتمان مذهبی و استفاده از عبارت‌هایی چون «نعوذبالله، ملائک‌صورت، عابدفریب، حلق داوودی و جمال یوسفی» برای مفهوم‌سازی چهره زیبا و صدای خوش از ابزار نحو گفتگویی برای ارزیابی و بیان موضع عاطفی (دوست داشتن یا نفرت) خود بهره برده است. کاربرد عبارت‌های مربوط به بازار و دادوستد اقتصادی به عنوان یکی از رایج‌ترین حوزه‌های مبدأ برای بیان مفهوم زشتی و زیبایی در جمله «رونق بازار حسنش شکسته» و همچنین مفهوم‌سازی زشتی و پلیدی با اشاره تلویحی به رنگ سیاه زاغ، صدای نابهنجار، مردارخوری و ویرانه‌نشینی این پرنده، قیاس این پرنده با طوطی به عنوان نماد زیبایی یا کاربرد تاریکی و تیرگی هوا (صبح روز سلامت بر او مسا باشد) همگی استفاده از اصل بدنمندی معنا و پدیده‌های پیرامون برای مفهوم‌سازی مبالغه‌آمیز زیبایی و زشتی محسوب می‌شود.

سعدی در گلستان، برای مفهوم‌سازی زشتی و زیبایی از سازوکارهای متنوع از جمله نگاشت استعاره میان حوزه مبدأ و حوزه مقصد، تشبیه (قیاس موه‌ای صورت به گندنا)، اغراق (شخصی نه چنان کربه‌منظر، کز زشتی او خبر توان داد)، تصویرسازی (صخر الجَن)، مجازشناختی (حلق طیب / لا د/ برای آواز نیکو)، طنز و شوخ طبعی (شوی ز زشت روی نابینا به) بهره برده است؛ چنان‌که در زیر می‌توان دید، سعدی با ایجاد فضای آمیخته در بیت «دیده از دیدنش نگشتی سیر، همچنان کز فرات مستسقی» مفهوم زیبایی را بیان نموده است.

درونداد نخست	درونداد دوم	فضای عام	فضای آمیخته
غلام زیبا	آب فرات	غریزه، نیاز	سیری‌ناپذیری، لذت

در مورد تأثیر مؤلفه‌های فرهنگی - اجتماعی در مفهوم‌سازی زشتی و زیبایی، سعدی با اشاره به آداب و رسوم مردمان عصر خود از جمله پوشاندن دبیقی و دیبا به عنوان نماد زیبایی بر تن عروس، کاربرد زاغ در معنای زشتی و پلیدی، توصیف برده سیاه‌چهره با لب‌های آویزان به عنوان نماد زشتی و سایر عبارات‌های مرتبط سعی کرده است در قالب عناصر فرهنگی و اجتماعی به مفهوم‌سازی زشتی و زیبایی بپردازد.

در موضوع استفاده از ادراک حسی در بیان زیبایی و زشتی باید گفت که اغلب عبارات‌های بیان‌کننده این دو مفهوم و همچنین توصیفات افراد یا اشیا زیبا از حوزه دیداری (زشت، نازیبا، بهشتی‌روی، سیاه و زرد) انتخاب شده است؛ البته از عبارات‌های حوزه چشایی (تلخ، ترش و شیرین) و بویایی (مردار به آفتاب مرداد)، لامسه (لطیف الاعتدال) و شنوایی (حلق طیب الادا) نیز برای ارزیابی افراد و اشیا و همچنین مفهوم‌سازی زیبایی و زشتی استفاده شده است. شایان ذکر است در مواقعی سعدی با عبور از معیارهای زیبایی ادراکی و با بیان جملاتی نظیر «کوتاه خردمند به که نادان بلند» و اشاره به استعلائی تن به جان، مدعی است که زیبایی درونی از قبیل دانش و حکمت پسندیده‌تر از زیبایی ظاهری است.

بحث پایانی اینکه پژوهش حاضر در راستای مطالعات پیشین در حوزه شناختی - اجتماعی بر کاربرد زبان به عنوان کنشی اجتماعی تأکید کرده و عبارات‌های زبان را ابزاری جهت ارزیابی شناختی (فراست، استبصار)، ارزشی (مثبت و منفی) و عاطفی (تندر یا عشق) گوینده تلقی می‌کند. نتایج حاصل از این پژوهش با تأکید بر مفاهیمی از قبیل بینادذهنیت و جبهه‌گیری، جنبه‌های اجتماعی و ارتباطی زبان را برجسته کرده و به همین دلیل در تقابل آشکار با مطالعاتی سنتی (استعاره به عنوان تنها یک آرایه ادبی) و شناختی اولیه (استعاره به عنوان نگاشت ذهنی صرف میان حوزه مبدأ و مقصد) قرار دارد. جنبه متمایز این پژوهش استفاده از سه ضلعی موضع در تحلیل یک اثر ادبی است. در این چهارچوب، نه تنها گوینده از لحاظ عینی به ارزیابی افراد و اشیا پیرامون می‌پردازد، بلکه از لحاظ ذهنی جبهه‌گیری خود را از شرایط موجود بیان کرده و با بهره‌مندی از مفهوم بینادذهنیت، در خلال گفتمان محتوای تجربه‌ای، مانند احساسات، تفکرات و نگرش خود را نیز با خواننده به اشتراک گذاشته است.

پی‌نوشت‌ها

۱. صَخْرُ الْجَنِّ یا دیو سنگی نماد زشتی است و به داستانی درباره سلیمان پیامبر (ع) اشاره دارد که در آن صَخْرُ الْجَنِّ خویشتن به صورت سلیمان درآورد و خاتم او بستد و چهل روز پادشاهی راند (دهخدا، ۱۳۱۰).
۲. روغنی سیاه و بدبو است که بر شتران خارش‌دار مالند (دهخدا، ۱۳۱۰).

منابع

- آفرین، فریده (۱۴۰۲). تبیین مؤلفه‌های زیباشناسی زشتی براساس کلوایکا اثر ویم دلوی. هنرهای زیبا: هنرهای تجسمی، ۲۸(۳)، ۱۷-۲۸. <https://doi.org/10.22059/jfava.2023.355826.667068>
- تاج‌بخش، اسماعیل، و فرجی قرقانی، آسیه (۱۳۸۸). کلاغ در ادب فارسی. دوفصلنامه علمی تاریخ ادبیات، ۲(۳)، ۲۹-۴۶. https://hlit.sbu.ac.ir/article_98593.html

دهخدا، علی اکبر (۱۳۱۰). فرهنگ دهخدا. انتشارات دانشگاه تهران. برگرفته از

<https://abadis.ir/dehkhoda/>

رحیمی، امین، موسوی، سیده زهرا، و مروارید، مهرداد (۱۳۹۳). نمادهای جانوری نفس در متون عرفانی با بر آثار

سنایی، عطار و مولوی. متن‌پژوهی ادبی، ۱۸ (۶۲)، ۱۴۷-۱۷۳.

https://ltr.atu.ac.ir/article_1204.html

سعدی شیرازی، مصلح‌الدین (۱۳۸۱). گلستان (دکتر غلام حسین یوسفی، مصصح). خوارزمی.

شعیری، حمیدرضا (۱۴۰۳). نظریه نشانه معناشناختی تن و جان برگرفته از اندیشه مولانا. نقد و نظریه ادبی،

۹ (۱)، ۱۷۹-۲۰۱. <https://doi.org/10.22124/naqd.2024.28364.2611>

قائمی، مرتضی، مسبوق، سید مهدی، و ذوالفقاری، اکرم (۱۳۹۸). بازکاوی سوره بقره براساس نظریه آمیختگی

مفهومی. پژوهش‌های زبان‌شناسی تطبیقی، ۹ (۱۷)، ۵۹-۸۴.

<https://doi.org/10.22084/rjhll.2018.16243.1820>

کاظمی اسفه، پیام، ظاهری عبدوند، آمنه، و منشی‌زاده، مجتبی (۱۴۰۰). پژوهشی در ادب فارسی: تداوم توصیفات

اسب در نظم فارسی براساس نقش مهرهای ساسانی (از مجموعه محسن فروغی). متن‌پژوهی ادبی، ۲۵ (۹۰)،

۱۸۷-۱۶۱. <https://doi.org/10.22054/ltr.2020.53501.3096>

ماحوزی، مهدی (۱۳۷۷). اسب در ادبیات فارسی و فرهنگ ایرانی. مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه

تهران، (۱۴۶)، ۲۰۹-۲۳۵. https://journals.ut.ac.ir/article_13700.html

نجفی، علی، و ذبیح‌نیا عمران، آسیه (۱۳۹۸). سه پرندۀ شوم (جغد، زاغ و کرکس) در رباع مسکون، در باور عامه.

پاژ، (۳۵)، ۱۶۹-۱۸۶. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1574453>

References

- Afarin, F. (2023). Explanation of the properties of "Aesthetics of Ugliness" in Cloaca by Wim Delvoye. *Journal of Fine Arts*, 28(3), 17-28. <https://doi.org/10.22059/jfava.2023.355826.667068> [In Persian].
- Boylan, M. (2008). *The Good, the True and the Beautiful: A Quest for Meaning*. Bloomsbury Academic.
- Cunningham, M. R., Roberts, A. R., Barbee, A. P., Druen, P. B., & Wu, Ch. H. (1995). Their Ideas of Beauty Are, on the Whole, the Same as Ours: Consistency and Variability in the Cross-Cultural Perception of Female Physical Attractiveness, *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(2), 261-279. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.68.2.261>
- Dehkhoda, A. (1931). *Dehkhoda Dictionary*. Tehran University. <https://abadis.ir/dehkhoda> [In Persian].
- Du Bois, J. W. (2001). *Towards a Dialogic Syntax* [Unpublished Master thesis]. University of California.
- Du Bois, J. W. (2007). The Stance Triangle. In R. Englebreton (Ed.), *Stancetaking in Discourse: Subjectivity, Evaluation, Interaction* (pp. 139-182). John Benjamins Publishing Company. <http://dx.doi.org/10.1075/pbns.164.07du>
- Dutton, D. (2008). *The Art Instinct: Beauty, Pleasure and Human Evolution*. Bloomsbury.
- Eco, U. (2007). *On Ugliness* (A. McEwen, Trans.). Harvill Secker.
- Englebreton, R. (2007). Stancetaking in Discourse: An Introduction. In R. Englebreton (Ed.), *Stancetaking in Discourse: Subjectivity, Evaluation, Interaction* (pp. 1-25). John Benjamins Publishing Company
- Fauconnier, G. (1994) *Mental Spaces: Aspects of Meaning Construction in Natural Language*. Cambridge University Press
- Fauconnier, G., & Turner, M. (2002). *The Way We Think*. Basic Books.

- Fusch, P., Fusch, G., & Ness, L. (2018). Denzin's Paradigm Shift: Revisiting Triangulation in Qualitative Research. *Journal of Social Change*, 10(1), 19-32. <https://doi.org/10.5590/JOSC.2018.10.1.02>
- Ghaemi, M., Masbugh, M., & Zolfaghary, A. (2019). Survey of Baqara Sura Based on Conceptual Blending Theory. *Comarative Linguistic Research*, 9(17), 59-84. <https://doi.org/10.22084/rjhll.2018.16243.1820> [In Persian].
- Gibbs, R. W. (2017). Embodiment. In B. Dancygier (Ed.). *The Cambridge Handbook of Cognitive Linguistics* (pp. 449-462). Cambridge University Press.
- Gladkova, A., & Romero-Trillo, J. (2014). Ain't it Beautiful? The Conceptualization of Beauty from an Ethnopragmatic Perspective. *Journal of Pragmatics*, 60, 140-159. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2013.11.005>
- Gu, M. D. (2021). *Fusion of Critical Horizons in Chinese and Western Language, Poetics, Aesthetics*. Palgrave Macmillan.
- Hooper, R. (2004). Perception Verbs, Directional Metaphor and Point of View in Tokelauan Discourse, *Journal of Pragmatics* 36(10), 1741-1760. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2004.06.002>
- Ibarretxe-Antuñano, I., (2013). The relationship between conceptual metaphor and culture. *Intercultural Pragmatics*, 10(2), 315-339. <https://doi.org/10.1515/ip-2013-0014>
- Kazemi Asfeh, P., Zaheri Abdehvand, A., & Monshizadeh, M. (2021). A Research in Persian Literature: Continuity of Horse Descriptions in Persian Poetry based on the Role of Sasanian Seals (from Mohsen Foroughi Collection). *Literary Text Research*, 25(90), 161-187. <https://doi.org/10.22054/ltr.2020.53501.3096> [In Persian].
- Kövecses, Z. (2015). *Where Metaphors Come from. Reconsidering Context in Metaphor*. Oxford University Press.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live by*. University of Chicago Press.
- Lomas, T. (2023). The appeal of aesthetics: A cross-cultural lexical analysis. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*, 17(4), 518-529. <https://doi.org/10.1037/aca0000484>
- Mahoozi, M. (1998). 'Horse' in Persian Literature and Iranian Culture. *The Faculty of Literatures & Humanities*, (146), 209-232. https://journals.ut.ac.ir/article_13700.html [In Persian].
- Majid, A., & Levinson, S. C. (2011). The Senses in Language and Culture. *The senses and Society*, 6(1), 5-18. <http://dx.doi.org/10.2752/174589311X12893982233551>
- Matthews, P. M. (1996). Kant's sublime: A form of pure aesthetic reflective judgment. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 54(2), 165-180. <https://doi.org/10.2307/431088>
- Minaya Gomez, F. J. (2019). As Beautiful Inside, as it is Outside: On the Connection between Beauty and Morality in the Old English Corpus. *Complutense Journal of English Studies*, 27, 205-221. <http://dx.doi.org/10.5209/cjes.63808>
- Minaya Gómez, F. J. (2021). *The Lexical Domain of Beauty and its Metaphors in the Anglo-Saxon Formulaic Style*. Peter Lang.
- Najafi, A., & Zabihnia Omran, A. (2019). Three Ominous Birds (Owl, Crow, Vulture) in Rabe Maskun in Folklore. *Paz*, (35), 169-186. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1574453> [In Persian].
- Neuendorf, K. A. (2019). Content analysis and thematic analysis. In P. Brough (Ed.), *Research methods for applied psychologists: Design, analysis and reporting* (pp. 211-223). Routledge. <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781315517971-21>
- Paradis, C., & Eeg-Olofsson, M. (2013). Describing Sensory Experience: The Genre of Wine Reviews. *Metaphor & Symbol*, 28, 22-40. <https://doi.org/10.1080/10926488.2013.742838>
- Rahimi, A., Mousavi, S. Z. & Morvarid, M. (2015). Animal Symbols of the Ego in the Mystical Works of Sanāi, Attār and Rumi. *Literary Text Research*, 18(62), 147-173. https://ltr.atu.ac.ir/article_1204.html [In Persian].
- Ramey, P. (2017). The Riddle of Beauty: The Aesthetics of Wrætlic in Old English Verse. *Modern Philology*, 114(3), 457-481. <https://www.journals.uchicago.edu/doi/abs/10.1086/688057?journalCode=mp>
- Saadi Shirazi, M. (1995), *Golestan* (by Q. H. Yusofi). Kharazmi Publications. [In Persian].
- Sartwell, C. (2017). "Beauty." In E. N. Zalta (Ed.). *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, <https://plato.stanford.edu/archives/win2017/entries/beauty/> [last accessed 31 January 2021].

- Shairi, H. (2024). Rumi: On the Semiotics of Body and Metabody. *Literary Theory and Criticism*, 9(1), 179-201. <https://doi.org/10.22124/naqd.2024.28364.2611> [In Persian].
- Strauss, S. (2005). The Linguistic Aestheticization of Food: A Cross-Cultural Look at Food Commercials in Japan, Korea, and the United States. *Journal of Pragmatics*, 37(9), 1427–1455. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2004.12.004>
- Tajbakhsh, I, Faraji Qorqani, A. (2009). Crow in Persian Literature. *Journal of History of Literature*, 2(3), 29-46. https://hlit.sbu.ac.ir/article_98593.html [In Persian].
- Whitt, R. J. (2011). (Inter)Subjectivity and Evidential Perception Verbs in English and German. *Journal of Pragmatics*, 43(1), 347-360. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2010.07.015>
- Wittgenstein, L. (2007) [1967]. In: Barrett, Cyril (Ed.), *Lectures and Conversations on Aesthetics, Psychology and Religious Belief*. Blackwell Publishing, Oxford.
- Zlatev, J., Racine, T. P., Sinha, C., & Itkonen, E. (2008). Intersubjectivity: What makes us human?. In *The shared mind: Perspectives on intersubjectivity* (pp. 1-14). John Benjamins Publishing Company. <http://dx.doi.org/10.1075/celcr.12.02zla>

